

Voisiko pänttäämistä helpottaa? Oppimaan oppimisen taidot auttavat kielten oppimisessa

Mikä on paras menetelmä oppia kieliä? Kun kysyin tätä tulevilta vieraiden kielten opettajilta, he totesivat usein, että kielten oppiminen vaatii paljon harjoittelua, sinnikkyyttä ja 'semiahkeraa pänttäämistä'. Pänttäämistä helpottavat oppimaan oppimisen taidot, joita korostetaan uusissa opetussuunnitelmissa (POPS 2014). On vaikea kuitenkin määritellä, miten paljon kielten oppiminen on riippuvaista oppimaan oppimisen taidoista, koska siihen vaikuttavat niin monet muutkin asiat, kuten oppijan motivaatio, asenteet, älykyys, ikä jne. Oppimaan oppimisen taidoista puhuttaessa on vakiintunut mekaaniselta tuntuva oppimisstrategia-termi (Oxford 2011; Griffiths 2013). Se määritellään usein tekniikaksi tai toimenpiteeksi, jonka oppija tietoisesti valitsee helpottaakseen omaa oppimistaan (Chamot 2001; Griffiths 2013). Samalla se on myös oppijan toimintasuunnitelma, jonka avulla hän pyrkii tavoitteisiinsa. Kielten opettajat eivät usein ole tietoisia siitä, millaisia strategioita heidän opiskelijansa käyttävät (O'Malley ym. 1985). Oppimisstrategioiden käyttö kuuluu vaikeasti havaittaviin kielten oppimisen hiljaisiin prosesseihin (Chamot 2001).

Miten kielten oppijat oppivat oppimaan?

Tutkimusten mukaan hyvät kielten oppijat käyttävät strategioita, joiden avulla he pystyvät keskittymään tehtävään, refleктоimaan omaa oppimistaan ja hyödyntämään aikaisemmin opittua (Chamot 2001). Oppimaan oppimisen taidot kehittyvät jo hyvin varhaisessa vaiheessa ja muuttuvat kielitaidon kasvaessa. (ks. esim. Wenden 2001; Griffiths 2013). Griffithsin (2013) tutkimukseen osallistui 348 englannin kielen oppijaa Uudessa-Seelannissa. Tutkimuksen tuloksista kävi ilmi, että kielten opettajilla oli erilaisia käsityksiä oppimisstrategioista kuin heidän opiskelijoillaan. Kävi ilmi, että alkeisoppijat käyttävät enemmän muistitekniikoita kuin pidemmälle edistyneet ja että oppijoiden iällä ei näyttänyt olevan merkitystä strategioiden käytössä. Kielten oppijat käyttävät yleensä enemmän ja useammin kielenoppimisstrategioita, mitä useampia kieliä he ovat opiskelleet (ks. esim. Merkelbach 2011). Kun Suomessa opitaan ns. harvinaisemmin opittuja kieliä, kuten saksaa ja ranskaa, on oppilailla yleensä jo muiden kielten opintojen aikana kerättyä pohjatietoa siitä, miten kieliä opitaan. Kolmannen tai useamman vieraan kielen oppijat eivät kuitenkaan automaattisesti käytä aikaisemmin opittuja strategioita (Hufeisen & Marx 2007). Näin ollen opettajan toiminnalla on tärkeä rooli aikaisemmin opittujen strategioiden aktivoimisessa ja käyttämisessä.

Miten kielten opettaja voi opettaa oppimaan oppimista?

Miten oppimaan oppimista voi opettaa? Tutkimukset ovat osoittaneet, että se on mahdollista (ks. esim. Chamot 2004). Kielten oppitunnilla oppijaa pitäisi ohjata siihen, että hän pystyy asettamaan oppimiselleen tavoitteita ja soveltamaan sopivia keinoja ongelmien ja tehtävien ratkaisuun. Koska oppimaan oppimisen taidot ovat hiljaisia taitoja, on opettajan vaikea saada

niistä muuten tietoa kuin tarkkailemalla oppilaita ja heidän tuotoksiaan. Eurooppalainen kielisalkku (EKS) tarjoaa keinoja ja työkaluja, joita voi käyttää apuna strategioiden tiedostamisessa. Kielisalkussa on ohjaavia kysymyksiä ja väittämiä, joiden avulla oppilaat voivat pohtia omia kielen oppimistaitojaan, esimerkiksi ”Näin työskentelen parin ja ryhmän kanssa” tai ”Jos en osaa sanoa jotain, toimin näin”. Kielten oppimateriaaleissa oppimaan oppiminen huomioidaan usein erillisinä, usein symbolein merkittyinä vinkkilaatikkoina, esimerkiksi ”Jotta poikkeuksien muistaminen helpottuisi, kannattaa tehdä omia muistisääntöjä” tai ”Voit päätellä uusien sanojen merkityksen muiden osaamiesi kielten avulla”. Vinkit pitäisi kielten tunnilla ottaa juuri silloin esille, kun niitä tarvitaan. Tutkimusten mukaan monet opettajat pitävät oppimisstrategioiden opettamisesta erillisenä toimintana (Chamot 2001). Yksi keino yhdistää oppimaan oppimista kielten opetukseen on opettajan ja oppijoiden yhteinen ääneen ajattelu ja pohdinta. Opettaja voi kuvailla, selittää, antaa tietoa, näyttää konkreettisesti, arvailla yhdessä oppilaiden kanssa tai antaa vihjeitä kielen tarkkailuun. Pohdinnan tavoitteena on myös selkiyttää oppilaalle, milloin ja mihin hän tarvitsee tietoa ja miten hän voi liittää sitä laajempiin kokonaisuuksiin.

Oppimaan oppiminen on kielten tunnilla tunnistamista, tarkkailua ja kannustamista

Oppimisstrategioiden käyttö on yksilöllistä ja sen pitäisi olla oppilaille mahdollisuus eikä pakko. Metakognitiiviset strategiat ohjaavat oppilasta pohdiskelemaan parhaita tapoja oppia kieliä, etsimään tietoa tehokkaista oppimistavoista sekä suunnittelemaan ja arvioimaan omaan oppimistaan (ks. Oxford 1990). Oppijoita voi kannustaa toimimaan kielentutkijoina: *Luo omia muistisääntöjä, esim. saksan sprechen-verbi taipuu ”riks-raks-poks”! Tee hassuja vääriä käännöksiä! Etsi sanontojen vastaavuuksia omalla kielellä! Analysoi ja vertaile osaamiasi kieliä!* On sekä tunteisiin vetoavia että luovuuteen kannustavia strategioita: *Kerro elekielellä, jos sanat eivät riitä! Eläydy myös vieraalla kielellä! Arvaa sanojen merkityksiä muiden osaamiesi kielten avulla! Keksi omia lauseita uudesta sanasta ja mieti, missä tilanteessa voisit käyttää ilmausta! Laadi ajatuskartta! Rentoudu, sulje silmät, ajattele lomaa kohdekielisessä maassa! Muista huumorin merkitys kielten oppimisessa!* Oppilaita voi ohjata oppimaan yhdessä: *Käytä kieliä eri ympäristöissä (sosiaalinen media, ryhmäkeskustelut jne.)! Kokoa läksykerho! Lue kokeeseen parin kanssa! Hanki kirjeenvaihtoveri/chat-kaveri! Kysy kaverilta! Keskustele tuntemuksistasi perheesi tai ystäväsi kanssa!* Kun sanat eivät riitä, voi käyttää kompensoivia strategioita (Oxford 1990): *Käytä synonyymejä! Selitä omin sanoin! Keksi omia sanoja! Päättele substantiivin merkitys esim. verbin tai adjektiivin perusteella! Arvaa, mistä teksti kertoo!* Oppimaan oppimisessa on lähinnä kyse siitä, että tiedostetaan yhdessä erilaisia keinoja oppia ja kannustetaan niiden käyttöön. Oppilaat voivat myös yhdessä pohtia, miten he oppivat parhaiten sanastoa ja kielioppia ja kerätä siihen sopivia keinoja: *Tee muistiinpanoja ja alleviivauksia! Tiivistä omin sanoin! Harjoittele käyttämään internetin sanakirjoja! Harjoittele kieliä ”oikeassa” tilanteessa, luokkakin voi olla vaikka kaupunki minikoossa! Toista mahdollisimman paljon! Höpöttäminenkin voi auttaa! Tee kieliopista oma kaavio tai taulukko!* Kielten oppimiseen voi yhdistää tietoa, tunteita ja toiminnallisuutta: *Kertaa aikaisemmin*

opittu ennen uuden asian oppimista! Harjoittele vierasta kieltä mahdollisimman monen aistin kautta! Laajenna omatoimisesti sanan käyttöä, esim. lisää mennä-verbiin 'mennä bussilla', 'mennä kotiin' jne.! Ryhmittele sanoja esim. aihepiirin mukaan tai sen mukaan, miltä sanat kuulostavat! Harjoittele kieliä toiminnallisesti, esim. näytä kehollasi kellonaikoja! Ja ennen kaikkea, muista palkita itsesi, kun olet oppinut jonkin asian!

Kuva. Yksityiskohta Turun yliopiston opettajankoulutuslaitoksen kielten aineenopettajaopiskelijoiden laatimasta oppimispuusta, johon on kerätty erilaisia oppimaan oppimisen keinoja.

Kirjallisuutta

- Chamot, A. U. 2001. The role of learning strategies in second language acquisition. Teoksessa M.P. Breen (toim.) Learner contributions to language learning. New directions in research. Harlow: Longman, 25–43.
- Chamot, A. U. 2004. Stand der Forschung zum Einsatz von Lernstrategien im Zweit- und Fremdsprachenerwerb. Teoksessa: H. Barkowski & Funk, H. (toim.) Lernerautonomie und Fremdsprachenunterricht. Berlin: Cornelsen, 10–35.
- Griffiths, C. 2013. The strategy factor in successful language learning. Bristol, Buffalo, Toronto: Multilingual Matters.
- Hufeisen, B. & Marx, N. 2007. How can DaF/E and EuroComGerm Contribute to the Concept of Receptive Multilingualism? Theoretical and Practical Considerations. Teoksessa J. D. Ten Thije & L. Zeevat (toim.) Receptive Multilingualism. Amsterdam: John Benjamins, 307–321. EKS. Eurooppalainen kielisalkku. www.kielisalkku
- Merkelbach, C. 2011. Wie unterscheiden sich die Lernstrategien beim Erlernen von L2 und L3? Ergebnisse einer empirischen Studie bei taiwanischen Deutsch-als- L3-Lernenden. Zeitschrift für Interkulturellen Fremdsprachenunterricht 16 (2), 126–146.
- O'Malley, M., Chamot, A.U., Stewner-Manzanares, G., Küpper, L. & Russo, R. P. 1985. Learning strategies used by beginning and intermediate ESL students. Language Learning 35, 21–

46.

Oxford, R. L. 1990. *Language learning strategies: what every teacher should know*. New York: Newbury house publishers.

Oxford, Rebecca L. 2011. Research timeline: Strategies for learning a second or foreign language. *Language Teaching* 44 (2), 167–180.

POPS 2014. *Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014*. Helsinki: Opetushallitus.

Wenden, A. L. (2001). Metacognitive knowledge in SLA: the neglected variable. Teoksessa: Breen (toim.): *Learner contributions to language learning. New directions in research*, 44–64.